

A Központi Statisztikai Hivatal története a rendszerváltozástól napjainkig, 1989–2017*

Lakatos Miklós,
a KSH ny. szakmai
főtanácsadója
E-mail: Miklos.Lakatos@ksh.hu

A szerző e tanulmányban a KSH (Központi Statisztikai Hivatal) legutóbbi, közel három évtizedes történetének legfontosabb jellemzőit foglalja össze, felhasználva a hivatal belső dokumentumait, és az idevonatkozó szakirodalmi cikkeket, ismertetéseket. A tárgyalta korszakot három idősávra bontva, főleg az intézmény egészének működését befolyásoló történéseket mutatja be.

TÁRGYSZÓ:
Statisztikatörténet.
KSH története.

DOI: 10.20311/stat2017.11-12.hu1121

* A szerző ezúton mond köszönetet a KSH Könyvtár, valamint a KSH munkatársainak, mindenképp *Rózsa Dávidnak, Kovács Csabának, Derzsi Márknak, Tóth Árpádnak, ifj. Tóth Árpádnak* a történeti dokumentumok felkutatásához nyújtott értékes segítségükért.

A KSH megalakulása óta a közigazgatási rendszerhez tartozott, ám azon belül mindig különleges helyet foglalt el. Egyedi státusa összefüggött feladatkörével, azzal – amely a mindenkori kormányzat alapvető érdeke is volt –, hogy hiteles adatok álljanak rendelkezésére a társadalom és a gazdaság állapotáról. Ahhoz, hogy e feltétel teljesüljön, a kormányzatoknak biztosítaniuk kellett a partikuláris érdekektől független, hatékony és szakszerű munka végzéséhez szükséges személyi és anyagi feltételeket (Lakatos [1991]).

1. A rendszerváltozás évei (1989–1993)

A KSH vezetése már az 1980-as évek második felében érzékelte, hogy a gazdaság szaporodó problémái, a romló közhangulat hatással van a hivatal tevékenységére, valamint tájékoztatási gyakorlatában új kihívások jelentek meg azáltal, hogy a közvélemény és a sajtó egyre fontosabb, aktuálisabb, közérthetőbb formába öntött információkat várt. A kormányzat pedig a gyorsan változó helyzet miatt igényelte a szakmailag megalapozott, egy-egy témát mélységeiben feltáró információkat (Végvári [1988], KSH Könyvtár [1989a]). A KSH igyekezett alkalmazkodni az új helyzethez, azonban 1989–1990-ben jelentősen megváltozott a politikai, jogi, társadalmi és gazdasági környezet. Egy tervgazdaságra épülő, közel ötven éven át működő statisztikai rendszert kellett nagyon rövid idő alatt, jelentős mértékben átalakítani, az emberek hozzáállását, szemléletét megváltoztatni, a hivatal munkatársait új ismeretekkel felvértezni. A szocialista korszak statisztikájára az ún. „könyvelői szemlélet” volt jellemző, mely megfelelt egy kevésszereplős, terveken alapuló gazdaság folyamatainak mérésére. Az állami és szövetkezeti egységeket érintő számviteli szabályozás, ezen belül a vállalati mérlegek szerkezete, tartalma lehetővé tette a részletes gazdasági elszámoltatást, és a statisztika számára is jól hasznosítható volt. A gazdaságstatisztikai adatfelvételeket a teljeskörűség jellemezte, az adatok megbízhatóságát az is segítette, hogy a nagyobb szervezeti egységeknél önálló, felkészült statisztikai részlegek működtek. A statisztikusok jártasak voltak a kevésszereplős adatszolgáltatói rendszer viszonylag gördülékeny működtetésében, ám a rendszerváltozás következtében átalakult gazdasági körülményekre, a többszázezerre nőtt adatszolgáltatói kör okozta problémákra hosszabb idő után tudtak reagálni. Ehhez tartozik még, hogy az átállást mindig nehezíti a statisztika szükségszerűen korlátozott alkalmazkodóképessége, például az adatok összehasonlíthatóvá tételének alapkövetelménye miatt

többször éves léptékben és ütemben képes átalakulni és alkalmazkodni, ezért gyors változások esetén az átmeneti elmaradás szükségszerű. A KSH munkatársi közösségében jelen voltak azok a régi reflexek, melyek révén nehezen barátkoztak meg az ún. „szolgáltató” hivatal koncepciójával, feladatával. A hivatalnak a korábbiaknál jóval átgondoltabban kellett működnie, mert az új körülmények nem engedték meg a rögtönzést (például tudomásul kellett venni, hogy egy év közbeni adatfelvételt nem lehet végrehajtani, ha az nem szerepel a tervezett országos adatfelvételi rendszerben). A statisztika eredményei nem könyvelési tételek, hanem hibahatárral rendelkező becslések, amelyek tendenciákat jeleznek, és ezt a tényt a statisztikusoknak és az adatfelhasználóknak egyaránt tudomásul kellett venniük (*Végyvári [1994], Lendvai [1995], Tóth [1995], Árvay–Végyvári [1990]*).

Az átalakuló politikai, gazdasági helyzet következményeként a KSH vezetésében jelentős változás történt, 1989. március 31-ével – saját kérésére – *Nyitrai Ferenc*-né felmentették elnöki (1979–1989) tisztsége alól, és *Hoós Jánost* (1989–1990), az Országos Tervhivatal korábbi elnökét nevezték ki 1989. május 10-étől. Ezt követően a hivatalban – nem függetlenül az országban végbemenő politikai változásoktól – jelentősen felgyorsultak az események (*KSH Tájékoztató [1990] 6. sz.*), sűrűbbé váltak az elnöki és főosztályvezetői értekezletek, valamint belső élete átláthatóbbá vált azáltal, hogy hivatalos lapjának, a *KSH Tájékoztató*-nak a tartalma lényegesen megváltozott, részletes beszámolók jelentek meg a különböző fórumain tárgyalt napirendekről. Különösen értékesek azok a beszámolók, melyek ismertették az egy-egy témakörrel kapcsolatos ellentétes álláspontokat (*KSH Tájékoztató [1990] 5. sz., [1991] 13. sz.*). Ebben az időszakban az érdekképviseleti szervezetek, különösen a szakszervezet tevékenysége aktívabbá vált, a helyzet különlegességét jól jellemzi, hogy még a hivatalon belüli önszerveződéseknek is teret adtak. Így alakult meg 1989 elején, főleg a KSH fiatal munkatársaiból álló „Statisztikus Kör”, amely kezdeményezően lépett fel a hivatalt érintő stratégia megvitatásában (*Lakatos [1990]*). Olyan kérdésekben nyilvánítottak véleményt, mint például mi a statisztika szerepe a társadalmi-gazdasági folyamatok feltárásában, hol van a statisztikai szolgálat helye az államigazgatásban, mi az oka a statisztikus szakma presztízsvesztésének.

Az 1989-ben és 1990-ben tartott elnökségi és főosztályvezetői értekezleteknek igen sűrű és változatos napirendi pontjai voltak, felölelték a KSH működésének szinte minden területét. Számos szakstatisztikai terület problémáit tárgyalták, de voltak stratégiai jelentőségű témák is. Ezek közül kiemelkedik az a munka, mely a statisztikai szolgálat átalakulási programjáról szólt, és végrehajtását az 1990 és 1992 közötti időszakra tervezték. Tekintettel az 1990. évi népszámlálásra, 1989-ben mind az előkészületekről, mind a lebonyolításról számos napirendi pont keretében számoltak be a felelős vezetők (*KSH Könyvtár [1990a]*).

Az első demokratikusan megválasztott parlament kormányfője, *Antall József* felmentette *Hoós Jánost*, és 1990. június 20-i hatállyal *Vukovich Györgyöt* nevezte ki a

KSH elnökének (1990–1995). A hivatalban közel sem voltak olyan mértékűek a személyi változások, mint más állami intézményekben. Az újonnan kinevezett felső- és középvezetők közül sokan már több évtizede dolgoztak itt különféle beosztásban (például az 1990. évi elnökség tagjai közül Vukovich György 1957-től, *Klinger András* 1950-től, *Helt Ferenc* az 1960-es évek végétől). E folytonosság egyik oka a statisztikai munka természetéből adódott, szükség volt a több évtizede felhalmozódott szaktudásra (*KSH Könyvtár* [1990e]). Természetesen az 1990 nyarán hivatalba lépett elnökség, mind a szervezeti struktúrában, mind a vezetői körben mindezek ellenére jelentős változásokat hajtott végre, hiszen ezt a kialakult körülmények is indokolták. A személyi változásoknak objektív okai is voltak, sokan ezekben az években érték el az akkor érvényben levő nyugdíjkorhatárt (férfiaknál 60, nőknél 55 évet), az 1928 és 1932 közötti években született ún. „fényes szelek” nemzedéke – az országos összehasonlítást is figyelembe véve – jelentős számban volt jelen a munkatársi közösségben. Továbbá a tudásukat konvertálni képes, főleg a gazdaságstatisztika területén dolgozókat szívesen alkalmazta a Magyarországra települő külföldi tulajdonú cégek vezetése. Tehették mindezt azért is, mert a rendszerváltozás körüli évek nehéz gazdasági helyzete miatt a közigazgatási intézményekben, így a KSH-ban is meglehetősen alacsony volt a bérszínvonal.

A KSH új vezetése számos problémával szembesült, azonban több kérdésben támaszkodhatott az 1989 májusa és 1990 júniusa közötti intenzív munka eredményeire; 1990 őszén rendkívül hatékony munkát végzett, az új szervezeti struktúra kialakítása mellett rendezte a személyi kérdéseket, november 1-jei hatállyal felmentette, kinevezte, megerősítette a régi, illetve új szervezeti egységek vezetőit; az elnöki értekezleteket elnöki kollégiumoknak nevezte el, és az első ilyen minőségében összehívott ülést november 21-én tartotta (*KSH Tájékoztató* [1990] 13. sz., [1991] 1. sz.). Ezek a rendelkezések lehetővé tették, hogy 1991-ben már az új elképzelésnek megfelelően működjön a hivatal meglehetősen bonyolult szervezete. A jogi és intézményi rendszer is változóban volt, amihez a KSH-nak folyamatosan alkalmazkodnia kellett, például mikor az 1991. évi statisztikai adatgyűjtéseinek rendszerét kialakította. Az új kormány több, a statisztikát is érintő jogszabályt alkotott, illetve módosított, új hivatalkákat hozott létre, és egyes közigazgatási intézmények feladatkörét és szervezeti felépítését is megváltoztatta. A KSH-ban dolgozó munkatársaknak részben újjá kellett építeni azokat a külső kapcsolatrendszereket, amelyek adatgyűjtéseik megszervezéséhez szükségesek voltak. A vezetői kollégium szabályozta a hivatal szervezeti egységeinek és munkatársainak más intézményekkel, kormányzati szervekkel történő kapcsolattartását (*KSH Tájékoztató* [1991] 9. sz.). Valamennyi kormányzati szerv működésére kihatással volt a költségvetés nehéz helyzete, több KSH kollégiumi ülés foglalkozott a statisztikai munka finanszírozásának kérdésével, a munkatársak bérhelyzetével. Az elnökség felszólította a főosztályok vezetőit, hogy amikor javaslatot tesznek új adatgyűjtések bevezetésére, egyben annak finanszírozási tételeit és forrá-

sait is jelölik meg. Bizonytalanság volt a munkatársak helyzetét illetően is, hiszen az egész kormányzati szféra várta a köztisztviselőkkel és a közalkalmazottakkal kapcsolatos törvények meghozatalát, a közszférában dolgozók jogállásának, előmeneteli rendszerének és bérhelyzetének rendezését. Az elnökség minden erőfeszítése ellenére a KSH költségvetési helyzete érdemben nem javult, 1992-ben többször is foglalkozni kellett a kérdéssel, külön bizottság vizsgálta meg, hogy a költségvetési támogatás csökkenése folytán, milyen intézkedések szükségesek ahhoz, hogy a hivatal az 1993. évi feladatait el tudja látni (*KSH Tájékoztató* [1992] 10. sz.).

Ezekben az években igen nagy jelentősége volt annak, hogy egyes nemzetközi szervezetek (például a Világbank, az ENSZ szakosított szervezetei, az OECD [Organisation for Economic Co-operation and Development – Gazdasági Együttműködési és Fejlesztési Szervezet], az Európai Közösség szervezetei) a rendszerváltó kelet-közép-európai országokat különböző segélyprogramokkal, egy-egy részterületet kiemelve igyekeztek anyagilag támogatni, ezzel pótolva a fejlesztéshez szükséges forráshiányt. Nem volt ez másképpen a statisztika területén sem, például a Világbank emberierőforrás-programjában a munkaerő-felmérés mellett az adatszolgáltatói regiszter elkészítésének és a fogyasztói árindex módszertani fejlesztésének támogatása is szerepelt (*KSH Tájékoztató* [1991] 2. sz.). Sokat segített az Eurostat (Európai Unió Statisztikai Hivatala) programja, melynek keretében a statisztikai rendszer számos elemét sikerült fejleszteni, például ez a program kiemelten támogatta a reprezentatív gazdaságstatisztikai felvételek kialakítását, a statisztikai nomenklatúrák fejlesztését, az adatszolgáltatói regiszter készítését és a KSH munkatársainak szakmai fejlődését segítő tanulmányutak szervezését (*KSH Tájékoztató* [1991] 3. sz., 5. sz.).

Már 1989-ben felmerült egy új statisztikai törvény megalkotásának szükségessége, azonban a KSH-n kívül álló okok miatt (például az új demokratikus választások előkészítése, illetve a megválasztott parlament zsúfolt munkaprogramja miatt) eléggé elhúzódott a törvény előkészítése, országgyűlési tárgyalása, elfogadása. Ezért a hivatal vezetése arra kényszerült, hogy az adatfelvétel zökkenőmentes működtetése érdekében ideiglenes megoldásokat alkalmazzon. Ilyen nagyon fontos kérdés volt az OSAP (Országos Statisztikai Adatgyűjtési Program), melyet akkor is be kellett vezetni, ha nem fogadták el az új statisztikai törvényt (*Bánszegi* [1993]). A vezetői kollégium többször foglalkozott az OSAP-ba tervezett adatgyűjtésekkel, megpróbált fontossági sorrendet felállítani, és a költségvetés figyelembevételével egyes adatgyűjtéseket racionalizálni, elhagyni (*KSH Tájékoztató* [1992] 7. sz.).

Az ország egyik legnagyobb számítógépes rendszerét a KSH működtette, és az 1990-es évek elejéig felelős volt a magyarországi összes számítástechnikai fejlesztésért. Az 1980-as évek végén, de különösen a rendszerváltozás után állandóan napirányban volt a hivatalon belüli informatikai fejlesztés kérdése, a szervezeten belül az informatikai irányítás helye és szerepe. Már a rendszerváltozáskor nyilvánvaló volt, hogy a számítógéppark megújítása, fejlesztése, amellyel a KSH rendelkezett, csak

plusz költségvetési forrásokból valósulhat meg. Az Európai Közösség a PHARE-támogatások terhére engedélyezte Magyarországra részére, hogy a hivatal megújítsa számítógépparkját. Számos vezetői értekezlet, kollégium foglalkozott ezzel a témával, végül 1992 szeptemberében eldőlt, hogy a KSH szerződést köthet a HP (Hewlett-Packard) információtechnológiai vállalattal, tekintettel arra, hogy a finanszírozó Európai Közösség e cég árban is kedvezőbb rendszerének bevezetését támogatta, és felszólította a hivatalt, hogy a HP UNIX-rendszer hatékonyságelemzését végezze el (*KSH Tájékoztató* [1992] 12. sz.).

A pártállami időkben a közvélemény keveset foglalkozott a KSH-val, számait, közleményeit nem bírálták, a munkatársak nem szoktak hozzá, hogy az előállított statisztikák valóságtartalmát meg kell védeniük, módszertanát közérthetően el kell magyarázniuk. A rendszerváltás után – különösen 1990–1991-ben – éles politikai küzdelmek voltak, amelyekben néha előkerült a statisztikai számokkal való manipuláció vádja is, ennek okán a sajtó egy része a KSH-t a letűnt rendszer intézményeként kezelte, a statisztikával kapcsolatos vélt vagy valós problémákat ezzel hozta összefüggésbe. A hivatal az 1991–1992-es költségvetési megszorításokat úgy próbálta kezelni, hogy információállományát csökkentette, publikációiban – a pártállami időkhöz képest – jóval kevesebb elemzést, mutatószámot közölt. Problémát jelentett továbbá, hogy ugrásszerűen megnőtt a megfigyelendő sokaság (például a vállalkozások) száma, és hektikusan változott az összetétele, valamint az új statisztikai rendszerre történő átállás miatt az idősorok megszakadtak, a mintavétel alapuló gazdaságstatisztikában a becslési eljárások bizonytalanok voltak. A sajtó, a közvélemény, akik szakkérdésekben – érthető módon – kevésbé voltak tájékozottak, a KSH nehéz helyzetét nem ismerték, így némi joggal kritizálhatták tevékenységét. A hivatal 1993–1994-re kezdett úrrá lenni a nehézségeken, az új statisztikai rendszer működőképesnek bizonyult, csökkentek a kritikai jellegű megnyilvánulások. Természetesen a jogállamiság és a szabad sajtó működése okán, a KSH-t korábban körülvevő, pártállami időkkel jellemző „nyugalom” már ezt követően soha nem állt helyre. Az 1990-et követő évtizedekben mindig jelentek meg a statisztikákat hol jogosan, hol kevésbé jogosan bíráló sajtóközlemények. A KSH mind ezt tudomásul vette, és kialakította azokat a kommunikációs mechanizmusokat, melyek az ilyen helyzeteket kezelni tudták.

2. A konszolidáció és az európai uniós csatlakozás évei (1994–2004)

Az 1990-es évek első felében, a magyar Országgyűlésben igen intenzív jogalkotói munka folyt, sorra hozták azokat az alapvető jogszabályokat, melyek a KSH munká-

jára is hatással voltak. Mindenekelőtt az 1993. évi XLVI. (statisztikai) törvényről, annak végrehajtási rendeletéről 170/1993. (XII. 3.), valamint az 1992. évi LXIII. (adatvédelmi) törvényről van szó. A KSH munkatársak helyzetének rendezését jelentősen segítette az 1993. évi XXIII. (köztisztviselői) törvény, mely számos hivatali belső utasítás alapját képezte.

A statisztikai törvény végrehajtásában fontos esemény volt a III/1995. (SK. 7.) KSH-szabályzat kiadása, mely a statisztikai feladatok jogszabályokból adódó végrehajtásáról szolt (*KSH Tájékoztató* [1995] 3. sz.). Ez rendelkezett arról, hogy a hivatal egyes szervezeti egységeinek mi a feladata a jogszabályokból következő kötelezettségek végrehajtásában. Például a KSH munkájában oly fontos évenkénti OSAP összeállításában az egyes szervezeti egységeknek milyen konkrét feladatokat kell elvégezni, vagy az önkéntes adatszolgáltatóknak milyen szövegű tájékoztatást kell adni.

Fontos, több évig tartó feladata volt a KSH-nak, hogy az adatvédelmi törvény egyes rendelkezéseit a statisztika szemszögéből értékelje, különösen azt a kérdést kellett megvizsgálnia, hogy az adatszolgáltató hozzájárulása nélkül – közérdekű célból – mikor hozhat nyilvánosságra egyedi adatot. Az OST-ben (Országos Statisztikai Tanács) külön munkabizottság is alakult e téma tárgyalására (*KSH Tájékoztató* [1997] 9. sz., [1998] 9. sz.), melynek eredményei beépültek a hivatal belső szabályzataiba. Az adatvédelem rendezése miatt újra kellett szabályozni a statisztikáról szóló jogszabályokból adódó feladatokat (IV/1997. (SK. 3.) KSH-szabályzat).

Az egész magyar közigazgatásra vonatkozóan kérdés volt, hogy a közérdekű információkat ingyenesen vagy térítés ellenében lehet-e kiadni. Az adatvédelmi törvény ugyan igyekezett ezt rendezni, de csak általánosságban fogalmazott meg iránymutatást a közérdekű adatok nyilvánosságáról és a közférában keletkező információk forgalmazásáról, a költségtérítés mikéntjéről. Már a rendszerváltozás előtt és után is állandó téma volt a KSH vezetői fórumain az a kérdés, hogy az intézmény költségvetési helyzetén lehetne-e javítani az által, ha egyes statisztikai adatokat térítés ellenében értékesítenek. A hivatal bevételszerzési lehetőségeiről már 1995 márciusában készült egy részletes előterjesztés (*KSH Könyvtár* [1995a]), melyet az 1996. február 16-i vezetői kollégiumon újra tárgyaltak. Az ülés határozata szerint elnöki utasítást kell kiadni, mely részletesen szabályozza a kérdést. Előtte azonban egy olyan rendelkezést is össze kell állítani, mely meghatározza, mi tartozik a KSH alaptevékenységének körébe. Az 1995. évi előterjesztés részletesen szolt a hivatal alaptevékenységéhez tartozó termékek értékesítési lehetőségeiről, a rendelkezésére álló tárgyi és immateriális vagyon jobb kihasználásáról (például a helyiségek bérbeadása, a szellemi vagyon hasznosítása, a szolgáltatások értékesítése révén), a KSH által esetlegesen alapítandó állami tulajdonú cég vállalkozási tevékenységének módjairól (például az ELAR [egységes lakossági adatfelvételi rendszer] hálózatának bérbeadása, a számítógéppark hasznosítása). Már a rendszerváltozás éveiben is felmerült,

hogy a bevételszerzést milyen szervezeti keretben oldják meg, belső vagy külső megoldást alkalmazzanak-e. Egy általános elvet mindig szem előtt tartottak, mégpedig azt, hogy a bevételszerzésre irányuló makro- és mikroszintű érdekek nem veszélyeztethetik a statisztikai törvényben rögzített, éves munkatervben konkretizált feladatok megvalósítását. A bevételszerzési tervek mindig foglalkoztak azzal is, hogy a KSH munkatársait hogyan lehetne ösztönözni e feladatban való hatékonyan részvételre. Ebben az esetben is egyensúlyt kellett teremteni a törvényben rögzített feladatok és az azon felüli, bevételszerzésre irányuló tevékenység között. Ennek megfelelően megjelent először a 4/1996. (SK. 4) KSH-utasítás a KSH alaptevékenységi körébe tartozó tevékenységekről, melyben megpróbálták definiálni a statisztikai adat-előállítási folyamatba tartozó – fejezetenként tagolt – feladatokat (a módszertant, az adatgyűjtést, az adatfeldolgozást, a tájékoztatást és az igazgatást). Ezt követte az 5/1996. (SK. 4.) KSH-utasítás az alaptevékenységen felüli, térítéssel járó feladatok elveinek és módszereinek szabályozásáról. Ebben az utasításban elég részletesen szó volt a bevételszerzésre tett lépésekről, mely azért jelentős, mert a KSH-ban először történt meg, hogy ezt a témát – mind a hivatal munkatársai, mind az adatfelhasználók tájékoztatására – ilyen alaposan körüljárták. (Ehhez kapcsolódóan külön utasítást adtak ki a KSH területi szervezeti egységeinek e témát érintő szabályozásáról (7/1996. (SK. 6.) KSH-utasítás). Azt azonban látni kell, hogy bármennyire is fontos témának tekintették a bevételnövelést, a KSH egészének többmilliárdos költségvetéséhez képest e tevékenység révén csak korlátozott összegről lehetett szó. Például 1996-ban a terv szerint 130 millió forint bevételt irányoztak elő, amelynek jelentős részét a hivatal ingatlanjainak bérbeadásából tervezték megvalósítani.

A rendszerváltozást követő években rendezni kellett azt a kérdést, hogy a statisztikai adatok előállításának módszertanát milyen részletettséggel és struktúrában kell a szakmai és laikus közvélemény tudomására hozni, valamint, hogy a statisztikai oktatási anyagokban milyen mértékben szerepeljenek a módszertani témák. Ezzel kapcsolatban 1995 augusztusában készült egy részletes előterjesztés (*KSH Könyvtár* [1995b]), és számos vezetői fórum is megtárgyalta ezt a fontos kérdést (*KSH Tájékoztató* [1995] 3. sz., 6. sz.). A megbeszélések résztvevői fontosnak tartották, hogy a KSH saját szervezetére alakítsa ki a statisztikai adatok minőségére és az adatfelvételek módszerére vonatkozó tájékoztatási kötelezettséget. Ezeket a következőkben határozták meg: a hivatal tegye lehetővé olyan információk eljuttatását a felhasználók részére az adatok minőségéről, az adatfelvétel módszereiről, amelyek kiterjednek az adatok forrására, a fogalmi meghatározásokra, a megfigyelési körre, a kiválasztási és becslési módszerekre, a mintavételi hibákra és azok jelzésére, a kiszámított hibákra és azok nagyságának értelmezésére, valamint a válaszadási arányokra. Mindezek megvalósulása azért fontos, mert a továbbiakban eszközként szolgál a hivatalos statisztikai szolgálaton belül az adatgyűjtések koordinációjára és a KSH által átvett adatok módszertani dokumentálására. Szükséges, hogy egységes arány alakuljon ki a kiadványokon belül a módszertani

leírás és a táblaanyag között. Az egységes irányelveket az adatgyűjtés szervezésénél, az ellenőrzésnél és az utóellenőrzésnél, valamint a KSH központi és megyei igazgatósági kiadványaira is egyaránt alkalmazni kell.

Végül a módszertani munkabizottság által összeállított anyag alapján elkészültek e témákkal kapcsolatos elnöki utasítások. Az V/1995. (SK. 1996. 1.) KSH-szabályzat a módszertani füzetek megírásának szempontjairól szól. Ebben a szabályzatban általános elvként leszögezik, hogy a módszertani füzetek ugyan a szakmai felhasználók igényeinek kielégítését szolgálják, de törekedni kell arra, hogy a laikus közvélemény számára is érthető legyen. Csak olyan módszertannak kell ezt a formát biztosítani, mely kisebb korrekciók mellett időtállóan bizonyul. A szabályzat megadja a módszertani füzetek szerkezeti felépítését és általános tartalmi és formai követelményét. A VI/1995 (SK. 1996. 1) KSH-szabályzat iránymutatást ad a tájékoztatáshoz kapcsolódó módszertani leírások tartalmáról. Kiadványfajtánkként szól a módszertani ismertetések részletezettségéről, szerkezeti felépítéséről, tartalmáról. A VII/1995.(SK. 1996. 1) KSH-szabályzat pedig a statisztikai oktatási tananyag megírásának tartalmi és szerkezeti szempontjait határozza meg. A szabályzat szerint a KSH képzési és továbbképzési rendszerében az oktatás célja, hogy a statisztikai célú adatgyűjtésekkel, azok feldolgozásával, publikálásával foglalkozó munkatársak részére olyan ismereteket foglaljon össze, amelyek elvárhatók, illetve előírhatók a statisztikusok számára. Ez a szabályzat jól illeszkedik abba a rendszerbe, mely az 1992-ben elfogadott köztisztviselői törvény szellemében a munkatársak továbbtanulásáról, a szakmai életút fontos elemeiről rendelkezik.

Az 1993-ban elfogadott statisztikai törvény fontos rendelkezése volt, hogy a KSH feladatává tette az OSAP összeállítását és a kormány elé terjesztését. E rendelkezés miatt egységesíteni kellett az adatgyűjtések tervezésének szabályait. A módszertani munkabizottság másfél évi munkájának eredményeképpen a vezetői kollégium elfogadta (*KSH Tájékoztató* [1997] 4. sz.) a téma szabályozására tett javaslatot, és kiadták a statisztikai adatgyűjtések tervezéséről szóló KSH-szabályzatot (VI/ 1997. (SK. 8–9.), amely az adatgyűjtések tervezésének minden lényeges szakaszával foglalkozik. Első lépésként rendelkezik arról, hogy az adatgyűjtések tervezését a felhasználói igények felmérésével és indokoltságának vizsgálatával kell kezdeni. Rendelkezik továbbá az igényfelmérő és igényminősítő lap tartalmáról és e dokumentumok feldolgozásáról, a KSH döntéshozó fórumain történő elfogadtatásáról. A szabályzat a kérdőívek tervezésétől, az adatelőkészítésten át, az adatgyűjtés szervezéséig a munkafolyamat minden lényeges lépését magába foglalta. Nagyon lényeges pontja a szabályzatnak az adatfelvétel költségeinek tervezése. Nem közvetlenül e témához kapcsolódik, de a hivatal tervszerűbbé és átláthatóbbá váló működésére jó példa, hogy 1996-tól az éves KSH Tájékoztatókban megtalálható volt a részletes következő évi munka-, tájékoztatási és adatfeldolgozási terve, amelyek tartalmazták a feladatokat, a határidőket és a végrehajtásáért felelős szervezeti egységek megnevezését.

Az 1990-es évtized első felében állandó téma volt az informatikai fejlesztés, 1993 végén megkezdődött az átállás, az IBM-t felváltották a HP számítógépei, és közvetlenül ezután a 315-206/1993. sz. elnöki utasítás alapján létrehozták az ún. migrációs munkabizottságot. E bizottság széleskörű felhatalmazást kapott a szakfőosztályok és az informatikai főosztályt egyaránt érintő feladat, az átállás koordinálására, vezetőjét e témában elnökhelyettesi jogkörrel ruházták fel. (Ez a jogkör később átkerült az informatikai részlegért felelős elnökhelyetteshez). E jelentős munka újdonsága abban volt, hogy a KSH-ban egy időben kellett egy új információtechnológiára, új gyártmányú számítógéprendszerre átállni, és ugyanakkor első ízben került arra sor, hogy a statisztikus munkatársak kilépjenek az egyoldalú megrendelő szerepkörből, és maguk is közvetlen részeseivé váljanak az adatkezelés számítógépes rendszerének (azaz, minden statisztikus asztalán legyen egy olyan számítógép, melynek segítségével – már a migrált adatokkal – számítógépes feldolgozást végezhetnek). Az IBM-HP átállás első fázisa 1998. év közepén lezárult, valamennyi folyamatban levő feldolgozás immár a HP rendszerén történt. (*KSH Könyvtár* [1994]), [1996a]; *KSH Tájékoztató* [1997] 1. sz., 9. sz.). Már 1998. év elején hozzákezdtek az IBM gépen tárolt adatok HP rendszerre történő áttételéhez. Az adatvagyon három csoportra osztották: ún. aktív állományokra, amelyekhez a migrálás folyamán is biztosították az érintettek hozzáférését, passzív állományokra, melyekhez nem biztosították a közvetlen hozzáférést, valamint az ún. levéltári állományokra, melyek CD-lemezen kerültek a KSH Levéltárba. Az előterjesztés készítői végső határidőnek 1999. év végét jelölték meg (*KSH Tájékoztató* [1997] 8. sz.; *KSH Könyvtár* [1995c], [1998a]).

Erre az időszakra estek az ország EU-hoz (Európai Unió) csatlakozásának felkészülő munkálatai, ami a statisztikai szolgálat számára is nagy kihívást jelentett. Az EU adminisztratív működtetéséhez, közvéleményének tájékoztatásához nélkülözhetetlen a tagország statisztikájának harmonizációja. Ezért a csatlakozni kívánó országok statisztikai hivatalainak már a csatlakozás előtt jelentős lépéseket kellett tenni annak érdekében, hogy a teljes jogú tagság elnyerésének pillanatában megfeleljenek az uniós előírásoknak. E sokrétű munkából csak néhány fontos mozzanat bemutatására van lehetőség. A csatlakozási felkészülés során fontos esemény volt, hogy 1994. január 17-én Brüsszelben hét közép- és kelet-európai ország statisztikai hivatalának vezetői, valamint az Eurostat igazgatója közös nyilatkozatot írtak alá a szorosabb együttműködés szándékáról, a különböző nemzeti statisztikai rendszerek közötti átjárhatóság biztosításáról, és megállapodtak a meghatározott csatlakozási feltételek teljesítéséről (*Vukovich* [1994], *KSH Tájékoztató* [1994] 1. sz.). Ezt követően a KSH a szakstatisztikai programok kialakításakor az éves munkaterveiben kiemelt alfejezetet biztosított az uniós csatlakozás statisztikai fejezetében leírt feladatok végrehajtásának. A kormány 221/1998. (IX. 30.) határozata feladattervet közölt az 1998. július 31-ig átvilágított (így a statisztikát is érintő) fejezetek vonatkozásában (*KSH Tájékoztató* [1998] 8. sz.). Ez azt jelentette, hogy a statisztika fejezetének átvilágítása

sikeresen befejeződött. Az uniós vizsgálat során nyilvánvalóvá vált, hogy a csatlakozás időpontjára a magyar hivatalos statisztika képes minden tekintetben megfelelni a követelményeknek. Meghatározták az ezen időpontig végrehajtandó fejlesztési munkákat. Ezek a prioritások a következők voltak: az integrált statisztikai és egyéb megfigyelési rendszerek kialakítása, a makrogazdasági statisztika olyan fejlesztése, amely alapján az EU saját forrását képező tagsági hozzájárulás meghatározható, illetve amely minél előbb lehetővé teszi a tagországok részére megfogalmazott konvergenciakritériumok mérését, a mezőgazdasági statisztika fejlesztése, a külkereskedelmi statisztika mérésének javítása, a migráció megfigyelési rendszerének, valamint a vándorlástatisztika fejlesztése. E feladatok végrehajtásához a vonatkozó kormányhatározat költségvetési forrást is biztosított, valamint komplett jogharmonizációs programot is adott. Előírta Magyarország számára, hogy ezt a statisztikát is érintő nagy jelentőségű munkát 2002. január 1-jéig be kell fejezni (*KSH Könyvtár* [1999a], *KSH Tájékoztató* [1996] 6. sz.). Számos KSH-n kívüli fórum – a Magyar Tudományos Akadémia Statisztikai Bizottsága, az Országgyűlés Gazdasági Bizottsága, a Magyar Statisztikai Társaság – foglalkozott a témával, a hivatal vezetői időről-időre beszámoltak a magyar statisztika és az európai uniós statisztika harmonizációjáról (*Statisztikai Szemle* [1996], [1997], [2001a], [2001b]). Az EU-hoz történő csatlakozás jogharmonizációs programjának fontos pontja volt az 1993. évi XLVI. (statisztikai) törvény módosításának kérdése. A statisztikát érintő csatlakozási tárgyalásokon felmerült, hogy a hatályos statisztikai törvényben jobban érvényesíteni kell a KSH függetlenségét az államigazgatás más szerveitől, és általában hatékonyabban kell elválasztani a statisztikai célú adatgyűjtéseket az igazgatási célúakétól. Fontos kíváncsi volt, hogy a KSH – statisztikai célból – egyedi adatokat is át tudjon adni az Eurostatnak, akinek részére a statisztikai szolgálat más szervei által összegyűjtött adatokat csak a hivatal jogosult továbbítani. Ezért is nagyon fontos volt a KSH adatvédelmi, adatbiztonsági feltételrendszerét hatékonyabbá tenni és közigazgatási pozícióját megerősíteni. Hosszas előkészület után 1999. év végén úgy módosították a statisztikai törvényt, hogy egyben a 2001. évi népszámlálást elrendelő szabályokat is beépítették. Ezekben az években az 1996. évi mikrocenzuson és a 2001. évi népszámláláson túl több olyan jelentős adatfelvételt (például az 1998. évi mezőgazdasági, gazdaságszerkezeti összeírást, a 2000. évi általános mezőgazdasági összeírást, a 2000. évi szőlő- és gyümölcsültetvények összeírást) is végrehajtottak, amely a statisztikai uniós harmonizációt is elősegítette.

A KSH ezekben az években vezető fórumain az uniós csatlakozással kapcsolatos kiemelt témák mellett egyéb szakstatisztikai kérdéseket is tárgyalt. A hivatal egész tevékenységére is hatással volt, hogy ekkor indította be az internetalapú szolgáltatását (*KSH Tájékoztató* [1997] 2. sz., [1998] 3. sz.), kialakította és a felhasználók számára elérhetővé tette a világhálón tájékoztatási adatbázist, fejlesztette térinformatikai struktúráját (*KSH Tájékoztató* [1998] 5. sz.). A hivatalon belüli információáramlást jelentősen segítette a központilag egységesen szerkesztett és üzemeltetett belső inter-

netalapú tájékoztatási rendszer (KSHÁLÓ) kialakítása. Mindennek alapfeltétele volt, hogy addigra a munkatársainak többsége rendelkezzen asztali számítógéppel. A belső internetalapú számítógépes információs rendszert a 7/2000. (SK. 6.) KSH-utasítás szabályozta (*KSH Tájékoztató* [2000] 13. sz., [2004] 1. sz.). Mindezekon túl, a teljesség igénye nélkül kiemelt feladat volt a nomenklatúrák fejlesztése, nemzetközi harmonizációja (például FEOR [foglalkozások egységes osztályozási rendszere], TEÁOR [tevékenységek egységes ágazati osztályozási rendszere], TESZOR [termékek és szolgáltatások osztályozási rendszere]), a gazdasági regiszterek teljessé tétele, a nemzeti számlák aktuális kérdései. A vezetői fórumok minden évben megtárgyalták a következő évi OSAP tervezetét, melyről a vezetés az OST tagjaival is konzultált. A hivatal ebben az időszakban számos alapfeladataihoz kapcsolódó adatfelvételt hajtott végre (például munkaerő-felmérést, háztartás-költségvetési felvételt, időmérés összeírást, nonprofit szervezetekkel kapcsolatos adatgyűjtést).

Főleg az informatikai fejlődés okán, a KSH munkatársainak állandóan fejleszteniük kellett szakmai és informatikai tudásukat. A vezetés többször tárgyalt erről, és napirendre is tűzte a belső képzési programjaival kapcsolatos teendőket (*KSH Tájékoztató* [1994] 4. sz.; [1995] 5. sz.; [1996] 1. sz., 6. sz.; [1999] 6. sz.). Kiemelt téma volt a munkatársak nyelvi képzése, miután az Eurostattal kialakított rendszeres kapcsolat elengedhetlenné tette a tárgyalóképes nyelvtudás megszerzését. Hasonlóan fontosak voltak a számítógépes tanfolyamok, hiszen a statisztikusoknak számos informatikai jellegű munkát is el kellett végezniük.

Szólni kell a személyi, szervezeti változásokról is. Négy elnök váltotta egymást 1994 és 2004 között (Vukovich György [1990–1995], *Katona Tamás* [1995–1998], *Mellár Tamás* [1998–2003], *Pukli Péter* [2003–2009]). Az elnökváltások általában összefüggtek a kormányváltásokkal, az egymást váltó kormányok olyan szakembereket állítottak a KSH élére, akiknek vezetésével a hivatal jobban részt tudott venni az adott kormány stratégiájának megvalósításában. Azonban mindegyik kormány vigyázott arra, hogy a statisztikában jártas, az intézmény belső viszonyait jól ismerő (a hivatalban régóta dolgozó, illetve a statisztikát hivatásszerűen művelő és oktató) szakemberek kerüljenek az intézmény élére.

A statisztikai törvény és az uniós elvárások miatt is a mindenkori kormány ügyelt arra, hogy – az adott vezető kinevezésén túl – ne szóljon bele a KSH szervezeti ügyeibe és a statisztikák összeállítási folyamatába, a tájékoztatási politikába. A kormányok a hivatal elnökének személyi javaslatát általában elfogadták, a munkáját segítő elnökhelyettesekre tett javaslatát is tudomásul vették. A KSH elnökei szuverén módon nyúlhattak hozzá a KSH szervezeti struktúrájához és a vezetői állomány összetételének alakításához. A felső- és középvezetői körben az elnökváltások óhatatlanul indukálhattak személyi változásokat, azonban a hivatal sajátos pozíciója, szakmai feladatköre miatt a regnáló elnök csak az általa legfontosabb területeken alkalmazott vezetőcserét, a szakmai vezetők többsége több elnöki cikluson keresztül változatlanul a helyén maradt.

A KSH szervezeti struktúrájában 1989 óta mindig voltak kisebb-nagyobb változások, nem telt el év, hogy a szervezeti és működési szabályzat ne módosult volna, és a nagyobb változások esetén a módosításokat ne foglalták volna egységes szerkezetbe. Az 1973 óta létező három elnökhelyettesi pozíciót, 1999-ben négyre növelték, létrehozták a koordinációs elnökhelyettesi státust annak érdekében, hogy az elnököt, illetve a többi elnökhelyettest mentesítsék az egész KSH-t érintő koordinációs feladatokról (*KSH Tájékoztató* [1999] 5. különszám). Viszont 2004-ben az elnökhelyettesek számát kettőre csökkentették, melyben az egyik elnökhelyettes a statisztikai (szakmai), a másik a gazdálkodási területért felelt (*KSH Tájékoztató* [2004] 7. sz.). A szakmai területek közül szervezetenként a társadalomstatisztikai részlegek voltak a stabilabbak, a gazdaságstatisztikai és a funkcionális egységek nagyobb változásnak voltak kitéve. A szervezeti változásokat az uniós tagságra való felkészülés is motiválta, továbbá az informatika jelentős fejlődése is elősegítette. A statisztika nemzetközi integrációjában fontos feladat volt a belső és külső vándorlások megfigyelése, a külkereskedelmi statisztika fejlesztése. Ez a körülmény indokolta, hogy külön osztály alakuljon a vándorlások megfigyelésére, a külkereskedelmi statisztika fontosságát az is jelezte, hogy az e feladatokat végző részlegek külön külkereskedelmi főosztállyá szerveződtek (*KSH Tájékoztató* [2001] 10. sz.). A nemzetközi kapcsolatok fontossága miatt főosztályi státust kapott a nemzetközi kapcsolatokat ápoló szervezeti részleg (*KSH Tájékoztató* [1999] 5. különszám). A számítástechnikai fejlesztések köszönhetően sokat változott az informatikai szervezeti egység belső struktúrája is. Ezek a változások azonban a KSH-ra jellemző stabil, kiszámítható környezetben történtek.

A rendszerváltozás éveivel szemben ezekben az években a KSH költségvetési helyzete többnyire stabil volt, amit jelentősen segítettek az uniós csatlakozáshoz biztosított, szakmai munkát segítő külföldi pénzügyi források, valamint az ebben az időszakban végrehajtott nagy összeírások (például 2000. évi általános mezőgazdasági összeírás, 2001. évi népszámlálás) költségvetési támogatásai. Nagyobb létszámleépítések nem voltak, a vonatkozó kormányzati kívánalmakat a KSH vezetése nyugdíjazásokkal, üres álláshelyek be nem töltésével általában kezelni tudta.

3. Az informatikai, a technológiai megújulás évei (2005–2017)

Az integráció az ESR-be (Európai Statisztikai Rendszer) számos területen ösztönzőleg hatott a KSH-ban folyó szakmai és gyakorlati munkára. Ezek közé tartozott a stratégiatervezés is. Már a rendszerváltozás utáni években is készültek stratégiai tervek (*Statisztikai Szemle* [1995], [2001b]), de alapos, az egész hivatal tevékenység-

gét érintő stratégiai tervet 2004. évben állítottak össze először, és 2005-ben léptették hatályba (KSH [2005]). A vezetés a stratégiai tervezés fontosságát azzal is hangsúlyozta, hogy külön szervezeti egységeket állított fel e munka irányítására, szervezésére. A 2003. év végén közvetlenül az elnök irányítása alá tartozó Modernizációs Programiroda alakult, melynek feladata az elkövetkezendő évek stratégiájának kidolgozása volt, 2004 nyarán pedig megkezdte működését a Stratégiai Fejlesztési Tanács, amely átvette a stratégiai tervezés irányítását. Ez az egység az elnök tanácsadó szerveként 2010-ig működött, és feladata az egész hivatalt érintő stratégiai kérdések megvitatása, valamint a különböző szakmai projektek előrehaladásának ellenőrzése, a munkavégzés eredményének elfogadása volt. A KSH-ban 2005-től gyakorrivá vált, hogy egy-egy feladat ellátására – a hagyományos hierarchiát átlépve – szakmai projekteket szerveztek, és a hivatal különböző részlegein dolgozó munkatársak egészen a projekt lezárásáig – munkaköri feladataik ellátása mellett – részt vettek abban. Erre a megoldásra azért is volt szükség, mert sok feladat túlmutatott egy-egy szervezeti egység konkrét feladatkörén (például az elektronikus adatgyűjtés, adatfeldolgozási, tájékoztatási rendszer egységesítése, ún. metaadatbázis fejlesztése). E munkamódszer nem volt problémamentes, hiszen komoly koordinációs feladatot jelentett a vertikális és horizontális szerveződések együttműködésének biztosítása. Így 2010 után a horizontális szerveződések számát csökkentették. A működés hatékonyabbá tételének, valamint a stratégiai tervek megvalósítása érdekében 2005 és 2010 között külön programtervezési és értékelési rendszert vezettek be, ami mindezek mellett lehetővé tette a munkatársak teljesítményének mérését, a szakmai tevékenység és az ehhez szükséges erőforrások felhasználásának ellenőrzését. E rendszer legfontosabb elemei 2010 után is fennmaradtak oly módon, hogy az emberi erőforrások vizsgálatának módszereit a munkatársak részére igyekeztek egyszerűsíteni, felhasználóbaráttá tenni, például azzal, hogy az elvégzett munka tevékenységi nomenklatúrájának egyes tételeit összevonták.

Az Európai Unió 2005-ben elfogadta az Európai Statisztika Gyakorlati Kódexet, mely meghatározza azokat az alapvető elvárásokat, amelyeknek az ESR tagjainak meg kell felelniük, a statisztikák fejlesztése, előállítása és nyilvánosságra hozatala során. Az Eurostat a nemzeti statisztikai hivataloknál végzett audit során ellenőrzi a megfelelést a kódexben foglalt irányelveknek. Ilyen auditra 2006–2008-ban és 2014–2015-ben került sor. Tíz év alatt három stratégiai terv készült (2005–2008 (KSH [2005]), 2009–2012 (KSH [2009]), 2014–2020 (KSH [2014])), ezek mindegyike számolt az Európai Statisztika Gyakorlati Kódex 15 elvével, és ezekre az elvekre épült a KSH jövőbeni küldetésének, értékeinek, céljainak meghatározása. A hivatal 2014-re nemcsak a stratégiai tervét készítette el, hanem a stratégiai értékű ágazati dokumentumait is összeállította (a KSH tájékoztatási, adatvédelmi, minőségpolitikai, minőségi irányelveit, a KSH HR és informatikai stratégiáját) (http://www.ksh.hu/iranyelvek_politikak_strategia).

A KSH vezetése már a rendszerváltozás éveiben is sokat foglalkozott területi szervek (igazgatóságainak) szerepével, irányításának módszereivel, a központ és a megyei igazgatóság kapcsolatának jellegével. Ezt az is indokolta, hogy az ország közigazgatási rendszerének alakításában időről-időre felmerült a megyék területi régióba történő szervezésének kérdése, mely különösen az európai uniós csatlakozás után vált aktuálissá. (Az Unió ugyanis preferálta azt, hogy a területalapú támogatásokat főleg egy-egy ország nagyobb térségeinek, régióinak fejlesztésére fordítsák, többek között annak érdekében, hogy a régiók országhatárokat is átlépve együttműködjenek.) A rendszerváltozás után a KSH vezetése több alkalommal, külső szakértők bevonásával átvilágította az intézmény működését, és a szakértői jelentések egy részét – munkája során – figyelembe vette. Ilyen jelentős szakértői átvilágítást végzett a magyar származású *Fellegi Iván*, aki 22 éven át volt a Kanadai Statisztikai Hivatal elnöke. A szakértői jelentés javasolta, többek között a megyei igazgatóságok szerepkörének felülvizsgálatát, a régiósítás lehetséges végrehajtását (*Fellegi–Ryten* [2002]). A hivatal döntését ezen kívül az is befolyásolta, hogy 2004-ben kormányhatározat (2050/2004. (III. 11.) írta elő a KSH megyei igazgatóságainak megszüntetését és helyette egy regionális szintű szervezeti rendszer létrehozását. Az átszervezésre még az is befolyással volt, hogy az informatikai fejlesztések segítségével a belső kommunikáció rendkívül hatékonyra vált, mivel a központ és a megyei igazgatóságok egy számítógépes rendszerre lettek felfűzve, és egyre kevésbé vált lényeges szemponttá az, hogy az adott munkahely fizikailag az ország mely térségében található.

A technikai fejlődés tette lehetővé azt is, hogy a KSH – a magyar közigazgatásban, megint úttörő módon, hasonlóan a rugalmas munkaidő bevezetéséhez – távmunkaprogramot dolgozzon ki és vezessen be. Ennek keretében körülbelül száz statisztikus és informatikus az otthonában végezhető adatrögzítési, adatellenőrzési és informatikai fejlesztési feladatot kapott. Ez a módszer egyben a munkahelyek megőrzését is segítette (*Kárpáti* [2009]). Egy évi előkészület után (*KSH Könyvtár* [2004]) a vezetés 2004-ben alapvető változást hajtott végre a KSH 1952 óta működő területi szervezeti rendszerében, 2004. december 31-i hatállyal 18 megyei igazgatóságát megszüntette, szerepüket 2005. január 1-jétől 6 regionális igazgatóság vette át, oly módon hogy az igazgatóságok feladatait, létszámát, vagyont, mint jogutód a KSH Központ vette át. A régiós átszervezés keretében a megszűnő igazgatóságok munkáját úgy szervezték meg, hogy az intézményi jelenlét valamennyi megyében megmaradjon, ezért a hat régióközpont (igazgatósághoz) a korábbi megyeszékhelyeken működő egy-egy képviselőt rendeltek. További jelentős szervezeti változás volt, hogy a KSH Budapest és Pest megyei igazgatóságát a központba integrálták, és feladatait a személyi állomány többségével együtt az újonnan alakított Adatgyűjtési főosztály vette át (*KSH* [2005]). Ez az átszervezés a területen dolgozó munkatársak munkáját jelentősen megváltoztatta, közülük sokaknak vállalniuk kellett a csoportos ingázást, esetleg új lakóhelyre (településre) költözést, illetve a távmunkát.

A 2005. évi régiós átalakítás további változásokat generált: a 2007. év elején bevezetett új kompetenciaalapú szervezeti-működési modellben egy adott statisztikai területhez kapcsolódó feladatok ellátásával országosan csak egy igazgatóság és egy szakstatisztikai főosztály foglalkozott, továbbá volt olyan szakstatisztikai terület (például a vállalkozásstatisztika), amely esetén a teljes adat-előállítási folyamatot egyetlen szervezeti egységbe integrálták (*Balogh [2007]*). A kompetenciaközpontú átalakítás remélt hozadéka, hogy közvetlenebb érdekeltséget, partnerséget teremtsen az igazgatóság és a szakstatisztikai főosztály között. Ezen munkaszervezési megoldásokban már jelentős szerepet játszott az a körülmény, hogy egyre terjedt az elektronikus, papíralapot nélkülöző adatszolgáltatás, és így még inkább nem volt alapvető szempont, hogy a kérdőívet fogadó szervezeti egység az ország mely pontján található. Egy ilyen jelentős mértékű munkaszervezési változás bevezetése és működtetése időigényes folyamat, ezért a tapasztalatok elemzése révén 2010 után a KSH vezetése igazított a rendszeren, olyképpen, hogy a változások intenzitását mérsékelte, a szakfőosztályokra egyes kompetenciákat visszatelepítette, a helyismeret további fontosságát felismerve a megyei képviseletek létszámát kissé megnövelte, ami segítette a 2011. évi népszámlálás hatékony végrehajtását. A 2010-es évek elején a hivatal vezetése a 2005 és 2007 közötti régiós és munkaszervezési megoldások lényegét továbbra is alkalmazta, de 2016-ban a KSH történetének egyik legnagyobb szervezeti változása részeként a területi szervezési elvet már végképp figyelmen kívül hagyta.

Az Európai Unió tagjaként és az ESR részeként figyelembe kellett venni az Eurostat ötéves stratégiai programjait, irányelveit és gyakorlati tevékenységét. A hivatal kiemelt figyelmet fordított a statisztikai folyamatok minőségének javítására, az adat-előállítási folyamatok standardizálására, a tájékoztatási és szolgáltatási tevékenység fejlesztésére. E feladatok elvégzéséhez nagyon komoly informatikai fejlesztésekre volt szükség, és megvalósulása következtében különösen fontossá vált a statisztikusok és informatikusok szoros együttműködése. A vezetés 2003-ban elkészített egy tanulmányt a KSH informatikai működési modelljéről, ez a dokumentum a későbbiekben iránymutatásul szolgált az informatikai fejlesztésekhez (*KSH [2003]*). A modell lényege – amit a hivatal mindenkori vezetése törekedett érvényesíteni –, hogy olyan integrált rendszert kell létrehozni, amely a minél teljesebb információgyűjtést – a társadalmi-gazdasági szereplőkről, folyamatokról – informatikai eszközök felhasználásával támogatja. E fejlesztés főbb irányai közé tartozik egy olyan metaadatrendszer felállítása, mely az információs rendszer alapvető elemeit, folyamatait dokumentálja, a törzsadatokat közösen használt regiszterek kezelik, az azonos vagy általánosítható funkciókra közös rendszereket kell kialakítani, amelyeket egyedi folyamatokra lehet alkalmazni. A teljesség igénye nélkül a KSH ebben az időszakban fokozatosan átállt egy új korszerű elektronikus adatgyűjtési rendszerre (*KSH-ELEKTRA*), mely 2015-re nyerte el végső formáját, folyamatosan bevonva az adatszolgáltatókat e rendszerbe (*KSH [2015]*). Az ELEKTRA bevezetése azért is volt

fontos, mert ekkor fogalmazódott meg kormányzati célként az ún. e-közigazgatás létrehozása, azaz a lakossággal kapcsolatban álló intézmények (például az adóhatóság, az önkormányzatok) többsége átállt egy elektronikus alapú működésre és így a KSH sem tehetette meg, hogy ebből az általános irányvonalból kimaradjon. A hivatal szempontjából fontos mérföldkő volt az EAR (egységes adatfeldolgozó rendszer) létrehozása, melynek célja, hogy az adatfeldolgozási feladatokat a statisztikusok közvetlenül, egyedi programozási tevékenység közbeiktatása nélkül hajthassák végre. Ezt a rendszert is fokozatosan alakították ki, és 2016-ra már az adatfeldolgozási feladatok döntő többségét ennek igénybevételével hajtották végre (KSH [2015]). Az EAR célkitűzéseinek megfelelően a KSH egyre növelte az adminisztratív forrásokból származó adatállományok mennyiségét, ezen információk biztonságos átvételére, az adatok statisztikai célú átalakítására egységes informatikai rendszereket fejlesztett ki, például a KARÁT- (központi adatfogadó és továbbító) és az ADAMES- (adat-előkészítő) rendszert (KSH [2015]).

A hivatal működésében fontos szerepet kaptak a különböző adatbázisok, melyek segítségével a statisztikusok munkája hatékonyabbá válhatott. Ezek közül is kiemelkedő jelentőségű az adattárház és a tájékoztatási adatbázis, az előző rendszer az összes homogén adatkört tárolja, az utóbbiba csak azok az adatok kerülnek át, amelyeket a hivatal a külső felhasználóknak is elérhetővé kíván tenni. A tájékoztatási adatbázisnak nagy jelentősége van a KSH tájékoztatási politikájában, hiszen e rendszer révén a felhasználónak módja van saját igényei szerint az adatokat csoportosítani, lekérdezni, és így nincs kötve a hivatal statikus papír, illetve elektronikus kiadványaihoz.

A lakossági adatgyűjtések esetében már az 1990-as évtizedben felmerült az az igény, hogy az adatokat elektronikus mobil eszközök segítségével, illetve az internet felhasználásával kellene gyűjteni. Ezek a módszerek az európai nemzeti statisztikai hivatalokban is terjedőben voltak összefüggésben a technikai lehetőségekkel. A KSH történetében az adatgyűjtések korszerűsítése mindig fontos állomást jelentett a teljes körű népszámlálások és a viszonylag nagy mintán végrehajtott mikrocenzusok során. Ezek az adatfelvételek mindig ösztönzőleg hatottak a statisztikai adatgyűjtési módszerek és informatikai rendszerek fejlesztésére. A 2005. évi mikrocenzust még kizárólag hagyományos, ún. interjúmódszerrel hajtották végre, azonban a 2011. évi népszámlálásnál már a kérdőívek internetes kitöltésére is lehetőség volt. Ez az esemény azért is mondható nagy jelentőségűnek, hiszen a közvélemény számára is ekkor vált nyilvánvalóvá, hogy a statisztika milyen módszerbeli és technológiai kihívások előtt áll. A jelentős fejlesztéseknek köszönhetően 2011-ben az internetes kitöltés sikeresen vizsgázott, és ez megalapozta azt, hogy a 2016. évi mikrocenzus során már e tapasztalatok segítségével még hatékonyabban alkalmazzák e módszert. További újítás volt a KSH kismintás adatfelvételeinél (például az árösszeírásnál, a munkaerő-felmérésnél, a háztartási-költségvetési felvételnél), hogy az összeírók fokozatosan tértek át az elektronikus mobil eszközök (tablet, laptop) használatára. A hivatal 2015

óta valamennyi lakossági összeírását mobil eszközök segítségével hajtja végre, így a 2016. évi mikrocenzus is már ilyen eszközökkel történt (*KSH [2015]*). Miután ezt az adatfelvételt jelentős, 10 százalékos mintán és sikeresen hajtották végre, az itt elért eredmények ösztönzőleg hatottak más, hasonló célú fejlesztésekre. A KSH-nak sikerült gyorsan és hatékonyan reagálni a változó körülményekre.

A hivatal ezekben az években is végrehajtotta rutinszerű feladatait és a szükséges szakstatisztikai fejlesztéseit (a teljesség igénye nélkül): folyamatosan fejlesztette a vállalati felvételek szervezése szempontjából oly fontos gazdasági és egyéb regisztereket, valamint a metaadatrendszer, elvégezte a nomenklatúrák aktuális felülvizsgálatát, adaptálta az ESR szakstatisztikai útmutatásait (például a nemzeti számlák, a vándorlás és munkaügyi statisztika, a külkereskedelmi statisztika területén).

A KSH 150 éves története során (2016-ig) hat statisztikai törvényt alkottak. Az 1993. évi XLVI. törvény volt a legutóbbi (*Véghvári [1991]*), melyet hosszas előkészület után fogadtak el, ennek egyik oka az volt, hogy meg kellett felelnie a rendszerváltozás után kialakult új gazdasági-társadalmi-politikai viszonyoknak. A statisztikai törvényeknek mindig követniük kell a társadalomban és gazdaságban bekövetkezett változásokat, és így körülbelül 20-25 évente szükségessé válik megújításuk. Nincs ez másképpen az 1993-ban hozott statisztikai törvény esetében sem. Az 1993 és 2016 között történt jelentős változások a politikai és gazdasági életben, az ország európai uniós tagsága, valamint az, hogy a magyar statisztika az ESR részévé vált, a törvény folyamatos igazítását igényelte, az eltelt 23 év alatt 27 alkalommal kellett módosítani. Ez azt jelenti, hogy a törvénymódosítások szinte folyamatosak voltak, különösen az uniós csatlakozás generált jelentős változtatást, valamint a 2011-ben elfogadott új alaptörvény, illetve az azt követő egyes fontos törvények hatályba lépése (például a 2011. évi CXII. törvény az információs önrendelkezési jogról és információszabadságról).

Így a tárgyalt időszak fontos eseménye volt, amikor 2016. december 6-án az Országgyűlés elfogadta a 2016. évi CLV. (statisztikai) törvényt, mely 2017. január 1-jén lépett hatályba. A KSH működésében már korábban is megjelentek azok a törekvések, melyeket az új törvény lényegében kodifikált (*Lakatos [2012]*). A stratégiai tervezés dokumentumai már tartalmazzák mindazokat a főbb irányokat, melyeket a törvény magába foglal: így a KSH és elnökének függetlenségét biztosító szabályokat; a hivatal Hivatalos Statisztikai Szolgálaton belüli koordinációs hatáskörét és eljárásrendjét, beleértve a Nemzeti Statisztika Gyakorlati Kódexének kidolgozását; a Hivatalos Statisztikai Szolgálat tagjaival kapcsolatos akkreditációs és ahhoz kapcsolódó felülvizsgálati jogkör megállapítását; valamint a szolgálaton belüli koordinációval kapcsolatos kérdések megvitatásának fórumaként a Nemzeti Statisztikai Koordinációs testület létrehozását. A statisztikai törvény újra szabályozta az adatvédelem témáját, amit mind az európai uniós jog változása, mind pedig a gyakorlat igényelt. Ez utóbbi azt jelentette, hogy a KSH – különösen a 2010-es években számos, az adatvédelemmel és adatbiztonsággal kapcsolatos intézkedést tett – tapasztalatait a jogalkotó

beépítette az új törvénybe, hasonlóan járt el, amikor részletesen szabályozta a statisztikai adatokhoz való tudományos célú hozzáférést, elismerve a tudományos célhoz fűződő kiemelt érdeket. Az új törvény ezen kívül figyelmet fordít a statisztikai fogalomrendszer pontos definiálására, az adminisztratív adatok statisztikai célú felhasználásának részletes szabályozására, megkönnyítve ezen információk feldolgozását, a statisztikai információs rendszerbe történő beépítését. E törvény azzal az igényességgel készült, hogy – hasonlóan a korábbiakhoz – biztosítsa az elkövetkezendő évek statisztikai rendszerének hatékony működését (*Lakatos [2017]*).

A tárgyalt évtizedben három elnök váltotta egymást a hivatal élén: Pukli Péter (2003–2009), Belyó Pál (2009–2010), Vukovich Gabriella (2010–). Mindhárman szorosán kötődtek a KSH-hoz, ketten úgy, hogy a ranglétra mindegyik fokát végig járva lettek elnökök (Pukli Péter, Vukovich Gabriella), Belyó Pál pedig az intézményben kezdve pályafutását, a gazdaságkutató intézeti vezető pozíciójából lett a hivatal elnöke.

A KSH munkatársainak korösszetétele 2010 után jelentősen változott, a személyi állomány megfiatalodott, ennek egyik oka, hogy ekkor ment nyugdíjba az 1950 és 1955 között születettek nagy létszámú korosztálya, illetve azok a nők, akik negyvenéves munkavisztonnyal rendelkeztek. Mindez közvetve hozzájárult ahhoz, hogy nőtt a munkatársak iskolai végzettségének szintje és a szakmai képzettség színvonala, hiszen a középfokú végzettségű, többnyire női munkavállalók többsége szintén nyugdíjba vonult.

A rendszerváltozás óta állandó téma volt, hogy milyen szervezeti megoldás lehet a legoptimálisabb a KSH nagy értékű ELAR rendszerének működtetésére. Időről-időre felmerült az a gondolat, hogy talán az összeírók szervezését nem a hivatalon belül, hanem a KSH irányítása és támogatása mellett, külső szervezet bevonásával kellene megoldani. A vezetés végül 2013-ban e megoldást választotta, jogi háttérrel biztosítva az 1993. évi XLVI. törvényt módosította, megalapította a magyar állam tulajdonában álló STATEK Kft.-t (Statisztikai Elemző Központ Korlátolt felelősségű társaság). (Az új statisztikai törvényben is szerepel a STATEK Kft.-vel kapcsolatos rendelkezés.) Ezzel a szervezeti megoldással a KSH megteremtette annak lehetőségét, hogy az ELAR-rendszert a feladatok függvényében rugalmasan, üzleti alapon tudja működtetni. A STATEK Kft. tevékenysége egyben kiterjed arra is, hogy az adatok feldolgozását, valamint közzétételét vállalkozási tevékenység keretében végezhesse.

A folyamatos informatikai fejlődés hatással volt a hivatal belső és külső kommunikációjára egyaránt: 2013–2014-ben felállt az iratkezelő (iktatási) rendszer, kialakult az adatkiadások elektronikus alapú egységes nyilvántartási rendszere, amelyben az internetes honlapon és a kiadványokban elérhető publikus adatokra irányuló adatkéréseken kívül valamennyi térítéses és térítés nélküli adatszolgáltatást rögzített. Ezt a rendszert integrálták a KSH Contact Centerébe, melynek kialakítása szintén ezekben az években történt. Mindezzel egycsatornássá vált a hivatalba érkező adatkérések kezelése és az intézményen belüli ügyintézés. Ehhez kapcsolódik továbbá az a

fontos, a tudományos kutatást segítő több évig tartó fejlesztés, mely végül a KSH által működtetett ún. kutatószoba felállításához és használatához vezetett. Ennek lényege, hogy a kutatók e szolgáltatás igénybevételével ellenőrzött körülmények között, nem nyilvános adatbázisokon, közvetlenül dolgozhatnak a hivatal adataival, és saját maguk végezhetik el az adatok csoportosítását és értékelését.

Mint látható, a 2005 és 2017 közötti módszertani és informatikai fejlesztések egy irányba, a statisztikai folyamatok standardizálása felé mutattak. A statisztikák egységes módszertani leírások alapján, azokat támogatva, informatikai rendszerek felhasználásával készülnek. Ez a tendencia ugyanakkor alapvető változásokat kíván a KSH szervezeti rendszerében. A hivatal vezetése a 2010-es évek közepén elkezdte a felkészülést arra, hogy a megváltozott körülményekhez igazítva jelentősen átalakítsa a több évtizede működő szervezeti struktúráját, belső kapcsolatrendszerét. Szervezeti felépítése az elmúlt 150 év során sokat változott, hiszen a statisztikával kapcsolatos igények növekedésével egyre tagoltabbá vált. Miután a KSH – feladataiból adódóan – elég összetett és bonyolult szervezet, a jelentős szervezeti változások végrehajtása időigényes folyamat, ezért a vezetés két évre, 2017-re és 2018-ra tervezte azt. Mindezek eredményeképpen olyan szervezet és működés alakul ki, amely képessé teszi a KSH-t arra, hogy a folyamatosan változó igényekhez rugalmasan tudjon alkalmazkodni, a hatékonysága erősödjön, szolgáltatói szerepe meghatározó legyen és az intézményen belüli együttműködés javuljon (KSH [2016]).

4. Összefoglalás

A KSH 150 éves története során azért is tudott a magyar közigazgatás egyik legrégebbi, folyamatosan működő, nemzetközileg is elismert intézményévé válni, mert mindig képes volt a körülményekhez alkalmazkodni, a hagyományát megtartva megújulni. Az 1989 és 2017 közötti évek története is ezt bizonyította azáltal, hogy ebben az időszakban nemcsak hazánkban, hanem az egész földkerekségen alapvető társadalmi-gazdasági változások voltak, melyek robbanásszerű technológiai fejlődés közepette mentek/mennek végbe. Különösen ez utóbbi körülménynek van nagy jelentősége, hiszen a statisztikai rendszerben történő változások egyik motorja az informatikának, a kommunikációnak – történelmi léptékben mérve – igen rövid idő alatt végbe ment fejlődése, amely várhatóan a jövőben még erőteljesebb és hatékonyabb lesz. A tárgyalt korszak további jellemzője az, hogy nőtt a magyar statisztika nemzetközi beágyazottsága, a KSH az ESR részévé vált, tevékenysége szervesen kapcsolódik az Eurostathoz, széleskörű kapcsolatokat épít ki az érintett nemzeti statisztikai hivatalokkal, munkáját e keretek között végzi.

Forrás

- KSH (KÖZPONTI STATISZTIKAI HIVATAL) KÖNYVTÁR [1989a]: *Aktíva, 1989*. Raktári jelzet: 17950.
- KSH KÖNYVTÁR [1990a]: *Összefoglaló a statisztikai szolgálat helyzetéről, folyamatban levő feladatairól, fejlesztést akadályozó tényezőkről, a Központi Statisztikai Hivatal működésének felteiről és az átalakulási program lényegéről*. Május. Raktári jelzet: 17955.
- KSH KÖNYVTÁR [1990e]: *Levél Antall József miniszterelnöknek*. 12. 10. Raktári jelzet: 17981.
- KSH KÖNYVTÁR [1994a]: *Az új számítógépes technológiára történő átállás*. Szeptember. Raktári jelzet: 17893.
- KSH KÖNYVTÁR [1995a]: *A KSH bevételnövelési lehetőségei, tekintettel az adatvagyon hasznosítására és felosztás szabályainak számbavétele*. Március. Raktári jelzet: 17910.
- KSH KÖNYVTÁR [1995b]: *A módszertani alapkimentáció, valamint a felhasználásával készülő módszertani leírások és a statisztikai oktatási tananyag tartalmára, szerkezetére és formai jegyeire vonatkozó előírások (szabványok) a meta információrendszerre vonatkozó általános koncepció*. Augusztus. Raktári jelzet: 17893.
- KSH KÖNYVTÁR [1995c]: *IBM–HP átállás*. Június. Raktári jelzet: 17910.
- KSH KÖNYVTÁR [1996a]: *Az 1997. évi migrációs program*. November. Raktári jelzet: 17895.
- KSH KÖNYVTÁR [1998]: *Tájékoztató a Vezetői Kollégium IBM-HP átállásáról*. Augusztus 18. Raktári jelzet: 18403.
- KSH KÖNYVTÁR [1999]: *A statisztikai fejezet EU csatlakozási tárgyalásának folyamatáról, az ebből adódó feladatokról*. Június. Raktári jelzet: 19604.
- KSH KÖNYVTÁR [2004]: *Előterjesztés a Stratégiai Fejlesztési Tanács részére a Régiós Projekt jelenlegi állásáról és a döntést igénylő kérdésekről*. Július 20. Raktári jelzet: 20102.
- KSH [2003]: *A Központi Statisztikai Hivatal informatikai működési modellje*. Munkaanyag.
- KSH [2005]: *A KSH éves szöveges költségvetési beszámolója, 2005*. Budapest. https://www.ksh.hu/kozerdeku_adatok_gazdalkodasi_adatok
- KSH [2015]: *A KSH éves szöveges költségvetési beszámolója, 2015*. Budapest. https://www.ksh.hu/kozerdeku_adatok_gazdalkodasi_adatok
- KSH [2016]: *A KSH szervezetének megújítása*. Munkaanyag.
- KSH TÁJÉKOZTATÓ: [1990] XXIII. évf. 5., 6., 13. sz.; [1991] XXIV. évf. 1., 2., 3., 9., 13. sz.; [1992] XXV. évf. 7., 10., 12. sz.; [1994] XXVII. évf. 1., 4., 5. sz.; [1995] XXVII. évf. 3., 5., 6. sz.; [1996] XXIX. évf. 1. sz. 6., sz.; [1997] XXX. évf. 1., 2., 8., 9. sz.; [1998] XXXI. évf. 3., .5., 9. sz.; [1999] XXXII. évf. 6. sz., 5. külöszám; [2000] XXXIII. évf. 13. sz.; [2001] XXXIV. évf. 10. sz.; [2002] XXXV. évf. 9. sz.; [2004] XXXVII. évf. 1., 5., 7. sz.;

Irodalom

- ÁRVAY J. – VÉGVÁRI J. [1990]: A homogén tevékenységek megfigyelésén alapuló gazdaságstatisztikai rendszer koncepciója. *Statisztikai Szemle*. 68. évf. 2. sz. 101–122. old.
- BALOGH M. [2007]: A Központi Statisztikai Hivatal szervezetének kompetenciaalapú átalakítása. *Statisztikai Szemle*. 85. évf. 3. sz. 197–212. old.

- BÁNSZEGI K. [1993]: Beszámoló a hatodik statisztikai törvény megalkotásáról. *Statisztikai Szemle*. 71. évf. 8–9. sz. 741–475. old.
- FELLEGI, I. P. – RYTEN, J. [2002]: A magyar statisztikai rendszer vizsgálata. *Statisztikai Szemle*. 80. évf. 2. sz. 107–195. old.
- HUNYADI L. [2002]: Beszélgetés Mellár Tamással. *Statisztikai Szemle*. 80. évf. 9. sz. 891–895. old.
- HUNYADI L. [2005]: Interjú dr. Pukli Péterrel. *Statisztikai Szemle*. 83. évf. 1. sz. 61–68. old.
- KÁRPÁTI J. [2009]: A stratégia kialakulásától a teljesítményméréséig – A Központi Statisztikai Hivatal modernizációs folyamata. *Statisztikai Szemle*. 87. évf. 6. sz. 545–574. old.
- KSH [2005]: *KSH – Stratégia 2005–2008*. Budapest.
- KSH [2009]: *KSH – Stratégia 2009–2012*. Budapest.
- KSH [2014]: *KSH Stratégia 2020, A stratégia ágazati dokumentumai*.
https://www.ksh.hu/docs/bemutakozas/hun/strategia_2020.pdf
- LAKATOS M. [1991]: Statisztikusok egymás között: Észrevételek a Központi Statisztikai Hivatal 1948 utáni történetéről. *Statisztikai Szemle*. 69. évf. 12. sz. 1031–1033. old.
- LAKATOS M. [2012]: Beszélgetés Vukovich Gabriellával. *Statisztikai Szemle*. 90. évf. 11–12. sz. 155–1162. old.
- LAKATOS M. [2017]: A hetedik magyar statisztikai (2016. évi CLV.) törvény főbb jellemzői, hatása a statisztikai szolgálat jövőbeni működésére. *Statisztikai Szemle*. 95. évf. 10. sz. 945–975. old.
<https://doi.org/10.20311/stat2017.10.hu0945>
- LAKATOS M. [1990]: A statisztikus kör megalakulásáról és céljáról. *Statisztikai Szemle*. 68. évf. 4–5. sz. 412–413. old.
- LENDVAI J. [1995]: Az átmenet statisztikája, a statisztikai átmenet. *Statisztikai Szemle*. 73. évf. 6. sz. 437–444. old.
- STATISZTIKAI SZEMLE [1995]: A Magyar Statisztika Modellje 2000-ben. 73. évf. 8–9. sz. 629–639. old.
- STATISZTIKAI SZEMLE [1996]: A Magyar Tudományos Akadémia Statisztikai Bizottságának kibővített ülése. 74. évf. 12. sz. 1043–1044. old.
- STATISZTIKAI SZEMLE [1997]: Beszámoló a Magyar Statisztikai Társaság konferenciájáról. 75. évf. 1. sz. 72–78. old.
- STATISZTIKAI SZEMLE [1999]: Beszámoló a Központi Statisztikai Hivatal tevékenységéről az Országgyűlés Gazdasági Bizottsága előtt. 77. évf. 6. sz. 459–464. old.
- STATISZTIKAI SZEMLE [2001a]: A Magyar Statisztikai Hivatal Középtávú Fejlesztési Stratégiája. 79. évf. 1. sz. 84–90. old.
- STATISZTIKAI SZEMLE [2001b]: Az EUROSTAT vezetőinek budapesti előadásai. 79. évf. 2. sz. 200–203. old.
- TÓTH J. [1995]: A statisztika válsága vagy a válság statisztikája. *Statisztikai Szemle*. 73. évf. 6. sz. 445–451. old.
- VÉGVÁRI J. [1988]: A reformfolyamat hatása a gazdaságpolitikában. *Statisztikai Szemle*. 56. évf. 8–9. sz. 781–792. old.
- VÉGVÁRI J. [1991]: Az új magyar statisztikai törvény koncepciója. *Statisztikai Szemle*. 69. évf. 6. sz. 413–424. old.
- VÉGVÁRI J. [1994]: Statisztikai válság Magyarországon 1989–1994. *Statisztikai Szemle*. 72. évf. 12. sz. 901–919. old.

VUKOVICH GY. [1994]: Az Európai Unió és hét kelet-közép-európai ország brüsszeli konzultációja.
Statisztikai Szemle. 72. évf. 4–5. sz. 390–391. old.

Summary

The paper sums up the most important features of the last three decades of the history of the Hungarian Central Statistical Office, using articles and the internal documents of the institution. Dividing the covered era into three periods, it presents such events that affected the operation of the whole organisation.